

PĂSĂRILE CERULUI (roman)

PĂSĂRILE CERULUI, roman de sertar, a fost elaborat în 1987-1988. Primele capitole au fost publicate în presa literară, începând din 1990. Prima ediție apare în 1999, cu o prefață de Gheorghe Crăciun. În 2000, în Istanbul, cartea a fost distinsă cu Premiul Internațional Balkanika. Romanul a fost tradus în limbile: engleză, greacă, bulgară, macedoneană, italiană.

O mărturie a autorului despre geneza acestui roman

În anii 1985-1986, o tânără din România care depusese actele pentru emigrare în Occident, și care nu primea viza, căuta un îndrumător de practici sau terapii inițiatice orientale, pentru întărire și auto-protecție. Se temea că va fi arestată și voia, prin aceste practici, să dobândească putere psihică spre a rezista la tratamentul dur din închisorile comuniste. Se temea de maltratare, de spălarea creierului, de internare forțată în spitalul de nebuni, și voia să facă față prin secrete asiatice. Mai voia să-și refacă echilibrul psihic zdruncinat de tracasări de stresul claustrării. Mi s-a adresat, mi-a cerut ajutorul. Atunci am aflat despre prototipul personajului Tofana. Acesta a fost punctul de plecare al romanului *Păsările cerului*.

Romanul l-am scris în 1987. În 1988 scriam a doua versiune. Simplu, linear. Două versiuni au fost de-ajuns ca să cristalizeze cartea. A treia versiune, în 1991, a fost pentru consolidare și acorduri: legare cu

„veneale dragonului”, cum ziceau cei vechi – deși când scrii sau rescrii nu te gândești la precepte literare.

O vreme, manuscrisul a stat deoparte și alte lucrări au trecut înaintea lui. Am revenit la acest roman în 1998, pregătindu-l pentru editare.

Este un roman al „demolărilor” psihice, dar și al demolărilor edilitare, din București, din cel mai *stresant* deceniu românesc, deceniul opt. Case mari, case mici, case istorice, biserici – totul se demola după „plan”.

Sandu Tariverde, om fără domiciliu, a fost mult timp locatarul clandestin al caselor în curs de demolare, pe Calea Moșilor. Pe Sandu Tariverde l-am construit tot după un prototip real: un boem atipic, cu detențiuni la Jilava închisoarea și la spitalul de psihiatrie pentru disidenți politici, Cula. Distrugerea fără discernământ a Bucureștiului istoric, am trăit-o prin acest anti-erou al timpului nostru.

Cele două voci ale romanului, Sandu Tariverde și Tofana Melidon, sunt două moduri de a trăi eșecul personal și istoric ca pe o stare... normală și cotidiană.

Sunt, așadar, mulți ani de când acest roman aștepta să fie terminat, aștepta ieșirea în lume. Douăsprezece capitole din el au și apărut în presa literară, din 1990 până astăzi.

Acum sunt alte vremuri! Condițiile politice care au generat romanul și angoasele lui – s-au schimbat. Tema emigrației nu mai este prohibită: este chiar *la vedere*, la modă! „Cușca patriei” nu mai are gratii din sârmă ghimpată, ci din materia perversității noilor stăpâni.

Dar asta e altă poveste...

Ieri, proza aceasta s-ar fi numit *disidentă*. Azi ea este doar reconstituire, evocare, urgie trecută. Acum este chiar inflație de texte ale persecuțiilor, ale siluirii, ale strivirii, texte din care s-ar putea alege, pentru înălțarea nației, adevărate dosare de canonizare!

Așadar, nu mizez pe non-conformismul cărții mele... chiar dacă rămâne foarte actual strigătul lansat dintr-un București captiv, mereu captiv, și dintr-o țară „lagăr”, mereu lagăr... Mizez însă pe doi

protagoniști marcați de nașterea lor și de timpul lor: și constrângerea lăuntrică (poruncile ancestrale, neștiute!) și constrângerea politică îi împing spre soarta lor de damnați și spre o libertate scump plătită.

Vasile ANDRU

Capitolul I

Profesia de emigrantă

Pe Tofana o cunoșteam din primăvară, din luna mai. A apărut spontan, s-a extins rapid, simțind teren favorabil: aparențele singurătății mele. Zic aparențe, pentru că nu sufeream de singurătate. Sunt și pregătit psihic pentru aceasta, am și o natură iubitoare de autonomie. În acest timp, o aveam în grijă pe fetița mea, în vârstă de șase ani. Fetița era foarte atașată de bunica ei, din cauză că această bunică e genul fascinant, dar și din cauză că noi părinții suntem foarte ocupați profesional și mai trăim și separați – mama copilului locuiește în țară străină. Bunica era pasiunea fetiței mele, sau era spațiul ei psihic securizant, expresia spaimei sale de abandon; iar îngrijitoarea era exercițiul ei de mânuire a omului, jucăria ei vie. Eu îi eram o alternativă agreabilă, când nu eram totuși acel „pater” care-ți controlează neplăcut existența.

Tofana simțise deci un teren favorabil, disponibil. Zărise fisurile siguranței mele, se strecura prin aceste fisuri.

Poate că oarecare frustrare era în mine, căci i-am răspuns parțial, în sensul că mă flata interesul ei. Eu însumi eram atras de spectacolul ființei ei, ciudățenia ei, deruta ei feminină. Derutații, prăbușiții exercită o stranie atracție, șochează simțurile noastre, ne trezesc vanitatea și mila. Tofana părea slabă și neajutorată, iar bărbații se simt tari și protectori în prezența acestui gen de femeie: se simt bine, reintegrați în arhetipul masculinității. Și apoi, orice bărbat liber așteaptă în taină o femeie liberă. Și mai târziu – întrebări despre cea așteptată...

Am întâlnit-o la librăria preoților; ea intrase să omoare timpul între ora de masă la cantina popilor și ora maslului. Eu intram aici să mai văd

o carte nouă, dar mai ales să stau de vorbă cu părintele Dominic, librarul, om inteligent și hâtru, un gen de Ion Creangă nerăspopit încă. Îmi scotea de sub tejghea o carte cu *Actele martirice*, tiraj intim, cu distribuție cvasiclandestină, să nu ajungă pe mâna maselor. Părintele Dominic îmi zice: „Religia este ținută în ghetou; dar cine intră în acest ghetou, o descoperă și-i răsplătit.”

În ziua aceea de miercuri, părintele Dominic făcea calcule cu un creion bont. Vânduse tămâie și un patrafir.

Aici intră puțini mireni, iar cei care intră deja se cunosc între ei, sau se simt din aceeași familie risipită, din același echipaj subteran de salvare a sufletului.

Când am văzut-o pe Tofana răsfoind cărți, mi s-a părut deci deja din „familia subterană”, ca oricine care intra în acest spațiu. Asta este o premisă de dialog, de cunoaștere.

Cercetam *Tomul aghioritic*, și ea s-a apropiat, impresionată de carte și de titlul ei. M-a întrebat care este semnificația cuvintelor din titlu. I-am răspuns. A ascultat cu o promisiune de docilitate pe chip. Docilitatea este foarte feminină.

Așa a început „dialogul”. Este destul să răspunzi la prima întrebare și ești pierdut. Un răspuns cheamă o altă întrebare, și așa mai departe. A fost destul să spun că există și „practici aghioritice”, că a început o altă avalanșă de întrebări: „Ce sunt practicile aghioritice, cum se face, cum se începe, cum se continuă, cum se iluminează”,

Zic: Decăderea cunoașterii s-a produs atunci când s-au dat răspunsuri, în loc de soluții.

– Vreau soluția! Vreau soluția! a zis ea atunci, crezând probabil că soluția este ceva ca un talisman, sau ca un cuvânt magic de deschis lacătul cu șapte peceti, ceva care poate fi spus așa, la botul calului, sau așteptând autobuzul în stație...

Întreba precipitată. Sau voia să afle totul deodată – enigme, practici, biblioteca din Alexandria, sau cunoștea arta seducției, arta glisării în sufletul în genere frustrat al cărturarului.

Mă complăceam. Mă simțeam plăcut asaltat, și care bărbat nu se simte flatat să fie asaltat de o tânără molatică și dezarmată, în marele

oraș carpato-danubian. O față micuță, încălțată în niște pantofi uzați: ea finuță dar cam modestă, cam jerpelită, ceea ce crea un contrast plăcut, cerea protecția, stimula rolul arhetipal al bărbatului: să protejeze femeia, s-o captureze protejând... Da, în emoțiile actuale ale omului se ascunde un joc foarte precis al naturii străveche: În micile noastre satisfacții se ascunde lucrarea precisă a naturii adânci, și-n cuceririle noastre dificile sau adânc elaborate se ascunde o mișcare precisă a naturii care ne mână astfel către scopul ei tulbure, neștiut de noi. Ne mână prin micile noastre satisfacții, prin voluptatea inteligenței, prin satisfacțiile de moment sau de durată.

Tofana întreba, asculta și, prin aparența docilității sale, se strecura în inima vulnerabilă a omului fără experiența lumii, sau cu o experiență care devine inutilă când începutul este ambiguu, neangajant, controlabil.

Am ieșit în stradă, împreună.

Continua să întrebe, știa să pună întrebări „foc cu foc”, dar răspundeam monosilabic, zicând: „Răspund astfel ca să nu ți se lenevească mintea. Răspunsurile complete lenevesc chiar pe cei febrili și dinamici, sau mai ales pe aceia!” Salvarea era în monosilabe.

Am trecut pe lângă o biserică, iar Tofana s-a închinat ceremonios, a făcut semnul crucii cu gesturi largi. Mi s-a părut o evlavie mai mult seducătoare decât slăvitoare.

Eram mulțumit că descopeream punctele ei slabe, căci pe om îl stăpânești sau îl trezești prin punctele lui slabe.

Și iarăși am trecut pe lângă o biserică, și iarăși s-a închinat cu gesturi largi, teatral-evlavios.

Știa fraze frumoase despre salvare și replici lungi din ritul iacobit, și pentru că mi s-a părut că surprind o oarecare labilitate în emoția ei religioasă, i-am spus – așa, ca o aducere la realitate:

– Știi – o propoziție bate tot iadul.

Alt motiv pentru ea să întrebe, să ceară, să se plaseze în ipostaza ucenicului – ascultătoare, activând iarăși arhetipurile unirii. Cere insistentă:

– Vreau acea propoziție! Există cu adevărat acea propoziție, sau este doar o metaforă?

– Da, există cu adevărat.

– Spune-mi-o, te rog! Hai, acum, imediat. Vreau acum!

Ea bate din picior și crede că i se va deschide.

„Ca să se deschidă, trebuie să bați cu degetul, foarte delicat: așa cum picătura de apă bate piatra!” îi zic.

– Bine! zice cu o vehemență molatică, feminină, cadânoasă. Bat delicat! Spune-mi acel cuvânt, acea propoziție.

I-am răspuns că *delicat* înseamnă ca picătura de apă, adică o acțiune perseverentă de o sută de ani (timpul în care o picătură de apă, căzând continuu, ar face în piatră o scobitură de un centimetru).

Acum nu mă feresc să observ că în răspunsurile mele era o amânare masculină, inconștientă poate. Amânare, provocare, da, căci ce este mai învăluitor decât saltul semantic, falia verbală, perturbând plăcut mecanica ființei.

Zic: Vreau să învăț. Nu cochetez cu lucrurile acestea. Vreau să învăț.

– Mi se pare că te aștepți la ceva distractiv. Leacul e mai rău decât rana, să știi.

Ea devine sobră și chiar un pic protocolară. Zice:

– Am și un interes serios, vital, să aflu acesta. Eu trec printr-o primejdie. Nu vă pot spune – abia vă cunosc, de o oră, doar de o oră. Deja am spus mult, *trec printr-o primejdie*. Vreau să învăț ceea ce cred că dumneavoastră știți: tehnica supraviețuirii. Și nu din curiozitate sau din lux ci să mă apăr. Și promit să lucrez bine. Am înțeles metafora picăturii de apă.

– Bine. Mâine dimineață îți fac un program.

I-am dat adresa de la biroul meu, la serviciu.

– Mulțumesc. Dar până atunci, nu mă lăsați așa, moartă de curiozitate; puteți să-mi spuneți începutul. Este o practică, da. Cum se începe?

Are darul de a smulge răspunsuri, trăgând mereu de un fir al țesăturii, al slăbiciunii mele. E un pic intrigată că țesătura nu se destramă.

Mă uit la ceas: au trecut două ore fără să știu când. Unii îți mănâncă timpul, alții te scutesc de monotonia lui. Ambele categorii sunt o înșelare în această lume unde înșelarea este o protecție pe drumul

cerului, cât timp suntem încă niște copii cu mădulare noi, și creștem încet.

Este soare, ne-am așezat pe o piatră caldă, am întrebat-o despre viața ei, am aflat:

Vârsta: 27 de ani.

Profesia: Emigrantă.

– Așadar, există și o asemenea profesie? întreb. (Ne aflăm totuși într-o vreme când asemenea subiect este *tabu*, emigrant este aici sinonim cu „trădător de țară”; iar a vorbi despre emigrare este un delict, o suspiciune că ești dușman de clasă și de popor...)

– Dacă nu exista o asemenea profesiune, o inventam eu! zice Tofana.

– Și totuși, ce profesie ai, ce serviciu?

– Nici una. N-am slujbă.

– Din ce trăiești?

– Trăiesc, cu ajutorul lui Dumnezeu.

– Ești bucureșteancă?

– De patru ani sunt în București.

– Unde stai?

– Nicăieri. Pe unde apuc. În acești patru ani, am schimbat multe adrese. Nu mai țin minte câte. Mă primește câte un cunoscut. Apoi se descotorosește de mine. Mă instalez la câte o gazdă. Apoi mă dă afară că n-am cu ce plăti chiria. Am locuit la un cămin studentesc: vara, când căminele sunt goale.

– Acum unde locuiești?

– E cald, stau într-o clopotniță, cu ajutorul lui Dumnezeu.

– Și ce faci? Ce vrei? Ce cauți?

Tace.

Apoi se decide să spună.

– Eu am pașaport! Am obținut plecarea definitivă din țară. Cu ajutorul lui Dumnezeu. M-am zbatut doi ani și jumătate ca să obțin acest pașaport.

– Da, o performanță. Cum l-ai obținut totuși? Căci „zbaterea” nu înseamnă nimic.

– Am folosit o stratagemă: măritiş fictiv cu un cetăţean străin – şi prin această stratagemă am obţinut paşaport.

– Şi de ce n-ai plecat?

– Nu reuşesc să obţin viza de intrare în altă ţară. De doi ani umblu pe la ambasade, cer viza de intrare la diverse ţări, şi nu reuşesc. Nu mă primeşte nimeni. Nu-mi dă nimeni viza.

– Cum aşa? Nici ţara soţului fictiv?

– Soţul meu fictiv a dispărut chiar atunci, după ce mi-a dat hârtia cu angajamentul. De altfel, noi nici nu avem acte legale de căsătorie. Am doar o hârtie din partea lui, cu pecetea Notariatului de Stat: o hârtie prin care el se angajează că mă ia de nevestă, de îndată ce ajung în Argentina. El mi-a dat uşor această hârtie, era un domn onest, voia să mă ajute. A fost student la noi, în România. Ştia că ai noştri eliberează extrem de greu paşaport de emigrare, dar că uneori cedează când e vorba de căsătorie. El a semnat declaraţia că mă ia de nevestă. Apoi a plecat. M-am dus, evident, la ambasada Argentinei, patria soţului meu fictiv. Hârtii, discuţii, cercetări, tergiversări. Ambasada Argentinei nu vrea să-mi dea viza de intrare la ei. Mi-au zis: „Am făcut cercetări şi nu corespunde. Nu se cunoaşte unde este pretinsul tău soţ. Nu este reperabil. Nu se află la adresa pe care ne-aţi dat-o. Am cercetat, nu există!”

– Şi n-ai nici o veste de la el?

– Absolut nici o veste.

Ne-am ridicat de pe pietre, am pornit.

În timp ce mergeam pe stradă, ea se oprea, se închina îndelung la fiecare biserică sau la locuri unde cândva fusese o biserică iar acum era demolată. Trecătorii se opreau din mers şi se holbau la scena închinatului. Tofana se simţea bine că era privită. Eu mă simţeam bine în acest continent pestriţ şi cu surprize.

Zice:

– Hai să intrăm în biserica asta, la Sfântul Maslu.

Nu am nimic împotriva. Ea simte nevoia să ţină o predică, simţindu-se pe terenul ei:

– Se vede că aveți preocupări speciale, spirituale, și credeți că este echivalent cu ruga la biserică. Nimic nu-i echivalent cu aceasta. Trebuie să te afli împreună cu mulțimile, cu oamenii. Sporirea este împreună.

Îi dau dreptate; dar mai și înțeleg nevoia ei de predică, de pedagogie.

Pentru maslu, a adus pâine și vin, să le sfințească. Pe o masă erau foi de hârtie, oamenii luau și își scriau dorințele. Îi vedeam pe toți – predominau femeile, bătrânii, copiii – cum își înșirau multe dorințe, cu înfrigurare și nădejde. Cu lacrimi. Tofana a scris scurt, apăsând vârful creionului. A pus biletul pe masă, lângă altar. Acești oameni cereau multe de la divinitate.

A început slujba, aici slujeau doi preoți, tată și fiu. Au citit șapte evanghelii, șapte rugăciuni pentru sfințirea undelemnului, ei anulau șapte pericole, ei distrugeau șapte adversități.

Tofana era numai participare, numai evlavie. Aici comportamentul ei nu mai avea nimic exhibiționist ca pe stradă. Era în firescul ei ca și monahal. În acest cadru, hieratismul era firesc.

„Sfinte tare! Sfinte tare!” cântau toți fierbinte, primitiv, terapeutic. Strigătul primar, vindecător. Asta mi-a rămas în minte: înrudirea spontană prin cântec, dincolo de identități individuale.

„Sfinte fără de moarte!” cântau ei transfigurați.

Și când am ridicat mâna, am văzut că aerul era dens, foarte dens: mâna tăia un aer de densitatea mierii, și sufletul era mulțumit în mierea aceasta.

Apoi s-a terminat, și a început acea mișcare brauniană a oamenilor scăpați din regula ritualului.

Preotul tânăr a ținut o predică bună, încălzită de detalii autobiografice; teologia se înviorează prin biografie. În final, preotul spune că la o reciclare, la Sibiu, i-au îndemnat să apere unitatea ortodoxiei. Că unitatea este primejduită și trebuie s-o apărăm. Apoi el se lansează în polemici, face praf toate confesiunile surori, le găsește sortite gheenei.

La miruire, preotul bătrân mă întreabă sfătos și curios cine și ce sunt, îi spun. Zice: „Mă bucur să miruiesc un scriitor!” Zice că l-a

cunoscut personal pe poetul Ion Minulescu, și că Minulescu era vorbăreț și purta ochelari cu ramă de sârmă.

Îeșim în stradă. Ora șapte.

Tofana zice că mâine va lua de la capăt gimnastica socială, solicitările pentru viză. Mâine merge la ambasada Greciei. În acest scop a și învățat câteva formule grecești, de îndulcirea inimilor orgolioase.

Poimâine, la ambasada Italiei. Săptămâna viitoare la Pakistan.

Tofana era neajutorată și prin asta se strecura în sufletul omului, până la arhetipul masculinității, cel doritor să ajute, să protejeze, adică să se instaureze peste suflete prăbușite, protejând. Instinctul ei era orientat cu candoare spre capturarea unei jumătăți necesare. Orice om este bun pentru orice femeie, cu condiția *să vină la timpul potrivit, la ora critică*. Atunci, conform unui program ascuns al naturii, mintea adoarme sub cloroformul fin al feromonilor, încet, încet... pentru ca paleoencefalul (creierul străvechi, locul unde omul se articulează la cosmos) să elaboreze un nanogram de endorfină... ceva dulce la neuroni, ceva ce seamănă cu fericirea, ca ei să-și deschidă brațele, ușile.

Dacă acum vorbesc cu detașare despre chimia dragostei, înseamnă că nu eram pradă ei. Știam că natura ne mânuiește prin pârghia plăcerilor. Că nu noi alegem partenerul, *că îl luăm la întâmplare*: dar întâmplarea poate fi mediocră sau excepțională. Poate fi un contrast, un interes, sau un miracol. Și când este excepțională, ea are puterea destinului. Tofana nu apăruse cu acea putere de taifun, simțeam eu calm și trecător.

Era bine să fi pus punct „relației” chiar în seara aceea. Dar am acceptat s-o văd pe Tofana și a doua zi, la rugămintea ei de a o învăța să se protejeze – încă nu aflasem de cine, dar deduceam.

Se înnoptează. Timpul a trecut repede, plăcut.

Tofana mizează pe o ambiguitate erotică, e clar. Dar ea nu caută iubiți, ci aliați, susținători în luptele ei încurcate. Ambiguitatea ei putea fi și defensivă, și chemătoare... Știam deci că întâmplarea acestei întâlniri nu-i sub miracol, nu-i sub predestinare, și eram salvat.

Vreau să spun că eram salvat de la o angajare cu cineva promis de instincte și de jocul iluziei. Jocul iluziei prin care Dumnezeu protejează omenirea cât timp n-a scos-o din vârsta copilăriei.